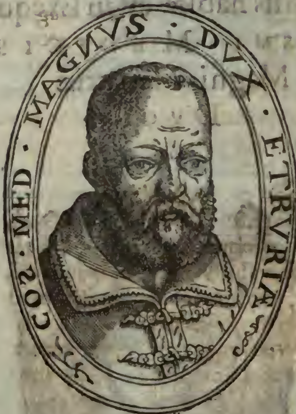
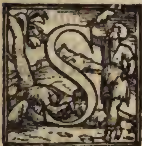
PETRI ANGELII BARGAEI LAUDATIO AD FUNEBREM CONCIONEM QUAE PISIS HABITA EST...

Pietro Angeli

COS · MED · MAGNVS · DVX · ETRVRIÆ

I quanto vos in luctu & squalore esse animaduerto propter incredibilem dolorem, quem ex acerbissima COSMI MEDICIS Magni Hetruscorum Ducis morte accepistis; Ciues; tantam ego ad dicendum vim ac facultatem conferre possem: non dubitarem me esse cunctorum expectationi desiderioque cumulatissime satisfacturum. Ex quo illi prudenter egisse viderentur; qui mihi homini, quamquam fortasse aliquantum in dicendo exercitato, sed tamen tam incredibilis iacturæ magnitudine vehementer commoto tantum oneris hodierno die imposuerunt. Efficerem enim profectò, vt nulli, neq; vobis ad lugendum caussam iustiorem accidere: neque cuiquam ad dicendum argumentum copiosius offerri potuisse non faterentur. Nunc vero cum mihi in hac rerum acerbitate versanti tum mentis acies, tum ingenium ipsum, exiguum illud quidem, & voluntati minime par hebescat & langueat, cumque vestrum omnium mœrorem esse videam, quem nulli Oratores quamuis omnibus Eloquentiæ laudibus affluentes vlla verborum copia vel æquare, vel consequi valeant, nihil planè reliquum est, quamobrem ego quidem confidam fore, vt in hoc ipso argumento tractando talem me præbeam; qualem non modo vos existimatis, sed etiam res ipsa postulat Quis enim dicendi vsu tam exercitatus est, qui cum, non dicam in communi totius Hetruriæ luctu, sed priuatim in suis suorumque Ciuium lachrymis fa-

cundus esse possit, idem etiam stupiditatis atque immanitatis nomine accusari non debeat, & à communi cæterorum omnium sensu plurimum abhorrere non videatur? Neque enim qui vere atque ex animo dolent, dolorem ipsi suum satis commode dissimulant: aut si quādo accidit, vt temporis caussa dissimulent, animus tamen in lugendo occupatus, dum ipse cum ægritudinis acerbitate ac magnitudine quasi luctatur, nihil præclare agere, nihil laudabiliter moliri, nihil, quod ab aliis magnopere commendetur, efficere & præstare consueuit. Quibus quidem incommodis ac difficultatibus planè circumuentus atque oppressus, non profitebor, Ciues, meam hāc Orationem huiusmodi vim habituram esse, ex qua vos ad liberandos animos vestros à mœrore, quo estis affecti, consolationem aliquam hauriatis. Neque, id vt consequar, magnopere contendam, me vt benigne ac perattente audiatis. (Cur enim illud postulem, quod mihi vltrò ab omnibus, quæ vestra est humanitas, libentissime tribui video?) Sed ea potius breuissime percurram, quorum caussa par ego esse existimo, vt dolori nostro, quem ex illius obitu omnes capimus, grauissimum & vix consolabilem, non modo ignoscatur, sed laus etiam aliqua, quòd illi, quantum quidem in nobis est, indulgeamus, à cæteris gentibus, quarum ad aures peruenerit, non inuitis tribuatur. Neque hac in re tamen ita versabor, vt, quæ ille cumque præclarè gessit, ea vobis sim in hac oratione explicaturus. Nam infinita penè cùm sint, ab Historicis potius scribendo, quàm dicendo ab Oratoribus tractentur necesse est. De multis igitur illustribus & gloriosis factis, quæ ad tanti viri memoriam cum admiratione & cultu recolendam mihi sese offerunt, ea seligam, quæ cùm breui hoc & perangusto temporis spatio satis explicate percenseri poterunt, tum ab eo, quod agi à nobis oportere paulo ante statuimus,

tuimus, non aliena esse videbuntur. Non possum non magnopere mirari veterum Poetarum sapientiam, Ciues, qui cùm existere interdum aliquos vidissent incredibili virtutum excellentia præstantes, eos non homines, sed Heroas appellabant. Quòd naturæ quadam quasi similitudine & cognatione proxime ad Deos cum accederent, ex Diis etiam ipsis, tametsi fabulosè illi quidē, at non sine aliquo tamen argumento nati esse crederentur. Sic Thetidem Achilles, Venerē AEneas, Theseus Neptunnum, Romulus Martem parentes habuisse existimati sunt. Quod quidem ego factum puto, quo probabilius naturæ ortum excellentis & supremæ non ad homines, sed ad Deos immortales referri oportere ostenderēt. Cuius præsertim virtus cum in gente quapiam altissimas radices egisset, eæque postea mirabili quadam continuatione serieq; liberorum & nepotum viros in administranda Repu. facile principes propagauissent, necessario effecerunt, vt huiusmodi familiæ cæterorum omnium familiis nobilitate & præstantia longissime preferrentur. Qua ratione adducti veteres Græci tum AEacidas tum Heraclidas à Ioue; Latini vero Iuliam gentem a Venere, Cæsarem Augustum ab Apolline ortum habuisse autumabant. Quin & ipse quoque Alexander Macedo cognomento Magnus, cum iuueniliter exultaret, & paulo ille quidem insolentius, quam oporteret, gloriaretur, se se è Ioue natum esse, Olympiadem eius matrem facti turpitudine vehementer commotam, tantam audaciam tantamque impudentiam in filio grauiter accusasse, ferunt: cum diceret, an ille me apud Iunonem aliquando tandem criminari non desinet? Sciebat enim mulier castissima non Iouem, sed Philippum Alexandri Patrem esse, & ea, quæ de Heraclidarum atque AEacidarum origine, a quibus tum ipsa tum Philippus profecti fuerant, vulgo cir-

cum ferebantur, fabulose narrari. Quòd homines suæ sibi imbecillitatis conscii fieri non posse opinarentur, vt qui satu ac natura homines essent, tantas res ipsi sine diuinitate conficerent. Nisi planè dementes fuisse Veteres existimemus, qui non perspicerent quantam labem atque ignominiam virtuti aspergerent, cum quempiam ex incestu ac stupro procreatum fuisse dicerent. Sed illud sine vlla dubitatone verum est: Heroas eos ac diuinos homines dici consueuisse, qui ex iis maioribus orti essent, in quibus non minores istæ ac leuiores virtutes, sed diuinæ scilicet atque heroicæ, quæ supra nos sunt, se se extulerunt. Quæ quàm aptè conueniant in genus ac stirpem planè regiam, ex qua Medices orti sunt, qui non aperte vident, qui non ingenue fatentur, qui non liberè prædicant: ii præterquam quod in sermone omnium celeberrimo planè peregrinantur, tantum etiam abest virtuti vt faueant alienæ, vt tam excellentibus vetustissimæ familiæ bonis turpiter inuidere videantur. Nam quæ domus est, quæ plures effuderit in omni virtutum genere principes viros? Dies me, hercule, dicentem deficiat, si eos commemorem, qui domi forisque nominis splendore maxime illustres fuerunt: si clarissimos ac sapientissimos ciues percenseam, qui priuati cum essent, rerum gestarum gloria, & animi magnitudine cum summis atque opulentissimis Regibus contenderunt: si acerrimos ac fortissimos milites: si liberalissimos atque inuictissimos Duces: si maximos & castissimos Sacerdotes ac Pontifices enumerem: quorum omnium actiones & facta non hominum, sed lectissimorum herorum fuisse existimantur. Quæ non eò tamen à me dicuntur, quod ad hanc huiusmodi laudationem conficiendam Auorum ac Proauorum imperia, magistratus, potestates, triumphos: publice priuatimque res egregie gestas: cum maximis ac potentissimis regibus

affini-

affinitates coniunctas commemorare & quasi vobis in Sole ambulantibus facem præferre instituerim. Sed vt doceam minime mirum videri oportere, si COSMVS MEDICES ortus ab iis maioribus omnium mortalium sapientissimus & opinione hominum habitus est, & reuera etiam fuit. Quod quo certius ex innumerabilibus eius vitæ actionibus constare omnibus potest, eo etiam dolentius ferri hunc ipsius extremum à nobis ad Superos discessum oportere intelligimus. Amisimus enim, Ciues, eum Principem, cui neque ad Hetruriæ totius dignitatem & amplitudinem augendam: neque ad Reipub. Christianæ salutem cõseruandam, neque ad omnium populorum, quibus ipse imperabat, felicitatem, si qua in rebus humanis felicitas est, & præstandam & tuendam quicquam deerat. non opes: non copiæ: non mens: non consilium: non voluntas: non apud omnes gentes ac nationes ad mirabilis existimatio, atque incredibilis auctoritas. Vt hoc potissimum nomine populi omnes, qui in eius non dicam imperio ac dominatu, sed in fide & clientela conquiescebant, beatissimi esse tum à finitimis, tum ab externis nationibus existimarentur. Eamq. multi Principes ac Dynastæ opinionem cum in suis penitus defixam esse perspicerent, quãquam fortasse tantarũ virtutum præstantiæ parum æqui, tamẽ tantum abfuit vt imperandi rationem reprehenderint, vt studiose etiam, quantum quidem fieri præstariq. ab iis potuit, consectati fuerint. Ac me hercule cogitanti mihi, & memoria superioris ætatis incommoda repetenti, quibus & Hetruriæ totius & omnium Italorum res miserrimæ conflictatæ sunt, diuinum atque immortale Dei opt. max. beneficium videri solet: qui tam miseris ac luctuosis Italiæ temporibus eum virum, atque adeo Heroem excitauerit, cuius virtute & sapientia bella omnia, quibus Europa iamdiu conflagrauerat, seda-

rentur. Quod quidem ipsum quamquam magnis laboribus & erumnis suis consecutus est, ea tamen potissimum auctoritate, quam illi res iam inde ab adolescentia vel a pueritia potius nó minus fortiter quàm prudenter actæ maximam compararunt, in primis cōfecisse existimari & potest & debet. Nam aut hic noster vnus est, qui suo ipsius exemplo, quantum consilio tribui oporteat, planissime ostendit, aut alius nemo: siue ille ex nostra, siue ex Annalium memoria repetatur. Et quidem, vt cæteros prętermittam omnes, qui a senibus ipsi penè pueri ad clauum Reip. gubernandum è priuatis familiis euocati sunt, vnum C. Octauium, qui postea est Augustus cognominatus, nominare possumus, quicum COSMVM MEDICEM comparemus. Is enim cum annos ad 18. natus esset, à Senatu Reipu. gerendæ præfectus est. Qua tamen prospere gesta dominandi cupiditate accensus atque inflammatus, eos, quorum opibus & consiliis adiutus, auctus, atque ad summum imperium euectus fuerat, flagitiosissime prodidit: & communibus populi Ro. hostibus se adiunxit: iisque mox è medio sublatis per ciuium cædes aditum sibi ad eam Remp., quam in fidem ad certum tempus receperat, quo iure quáue iniuria occupandam patefecit. At hic Heros noster, paulo adolescentior cùm esset, & ciuium dissensione potentissimorum status Reip. miserè laboraret, eoque rerum summa redacta esset, vt omnia omnium cædibus paulo post complenda esse viderentur: neque quidquam propius abesset, quàm vt Vrbs Florentia sedibus penè suis euerteretur: & cuncta Hetruria fœdissimis bellis, incendiis ac rapinis vastaretur, è priuata domo, in qua à sanctissima matre MARIA SALVIATIA castissime atque integerrime ad spem supremæ fortunæ eductus fuerat, excitus, atque adeo quasi quidam nouus Serranus è suburbano agro, in

quem ipse animi caussa diuerterat, ad Dictaturam summa populi voluntate à frequentissimo senatu euocatus, Remp. suo ipsius patrocinio commendatam accepit, non vt ad tempus eam gereret, sed vt tanquã Gubernator ad clauum in puppe residens perpetuò administraret: eiusque cursum sic dirigeret, vt à nemine præterea quamuis improbo & factioso ciue impediri aut retardari posset, quo minus in eum portũ, quem optimi quiq. magnopere optabant, incolumis perueniret. Quod cum fieri vix posse nonnulli arbitrarentur: futurumque existimarent, vt Ciues rursus inter se grauissimis dissensionibus ac discordiis agitarentur; atque vnà cum ipso adolescentulo COSMO MEDICE Remp. funditus euerterent, auctores illi erant, vt non modo patienti, sed etiam libenti animo tam graue ac periculosum onus deponeret. Qua scilicet ratione si ruenti patriæ ferre opem non posset, at salutem ipse suam, quam quisque charissimam habere consueuit, honestissime tueretur. Verum enim verò cum ipse minus omnino sibi, quàm patriæ se natum esse existimaret, nulla, neq; impẽdentis periculi tempestate, neque terrorum ac minarum, quæ proponebantur, magnitudine, neque certissimæ mortis denunciatione permoueri vnquam potuit, quo minus illud ipsum, quod semel sibi a Senatu mandatum fortiter agere instituerat, constantissime persequeretur; & patriæ salutem sua sibi esse salute longe antiquiorem ostenderet. Qua quidem in re quantum hostibus tùm bellicæ facultatis scientia præditis, tùm rerum gerendarum vsu exercitatis virtute & sapientia antecelleret, patefactum est. Nam cùm eos, in apertam vim coniecisset, ita ipse pene præsidiis omnibus destitutus aduersarios ab opibus & copiis paratissimos, & ad ciuium cædes instaurandas, Reique P. statum conuellendum ruentes fudit ac fugauit, nihil vt esse per-

timeſcendum oſtenderit, vbi conſilium cum temeritate; Virtus cum audacia; ius cum iniuria conflictatur ac dimicat. Vicit enim propemodum inermis armatos; puer viros: imbecillus robuſtos: Tyro Veteranos. Qua quidem ex victoria haud ſanè facile ſtatuerim, maiorem ne auctoritatem apud hoſtes, an beneuolentiam & charitatem ſibi apud ſuos conciliauerit. Nam neque hoſtes, cum bellicam virtutem, quã antea, vt in puero, aut nullam aut perexiguam eſſe opinabantur, ſuo ipſi periculo & plurimam & excellentem fuiſſe cognouiſſent, vllũ prætcrea bellũ ad oppugnandã patriã ſibi eſſe redintegrandũ putauerũt: neq; ciues tot tantorumq; periculorũ formidine liberati, amare illum & ſingulari charitate proſequi non potuerunt: à quo ſe ipſi vnà cum Rep. præter ſpem atq; opinionẽ ſuam ſeruatos eſſe apertiſsime vidiſſent. Et quidem non defuerunt qui tam incredibilis, tã inſperatæ, tam repentinæ propemodũ victoriæ exitum vel perpetuæ MEDICVM felicitati, vel Dei opt. max. ad quem omnia referenda ſunt, voluntati & conſilio tribuerint. Ac mihi ſanè libet hic cõmemorare, Ciues, quod quamquam fabuloſum fortaſſe videri poteſt, multorum tamen ſermone celebratum eſt; & rerum, quæ poſtea conſecutæ ſunt, euentu comprobatum: à nobis certè de iis auditum, qui totum id, quod dicturi ſumus, ab eo, cui euenit, ſeſe accepiſſe teſtarentur. Ferunt enim Petro Strotio earum copiarum Duci, quæ tum reducendorum exulum gratia coactæ in citeriore Gallia fuerant, iam iam ex Apennino in Hetruriam deſcendenti ſecundum quietem viſam eſſe hominis imaginem longè illam quidem humana imagine auguſtiorem. quam cum interrogaſſet, ecquæ nam foret? minitabundam reſpondiſſe, ſeſe IOANNEM MEDICEM COSMI patrem eſſe. Illum, inquam, belli fulmen, cuius adhuc nomen omnes gentes ac nationes

tiones

tiones perhorrescunt. A quo deinde cum ipse sibi in Galliam reduci obtorto collo, & vniuersus is exercitus, cui præerat, armis, viris, terrore, periculoque mortis repelli, fugari, cædi visus esset, expergefactum consurrexisse, ac tanto metu perculsum esse, vt de fuga postea potius, quàm de victoria sibi esse cogitandum statuerit. Sed siue Heros ille inuictissimus è Cœlo ad hostem perterrendum descenderit: Siue Deus opt. max. caussam hanc nostram meliorem esse iudicarit: COSMVS certe IOANNIS F. MEDICES, ac patriæ fortitudinis effigies, armis & consilio conatus Aduersariorum fregit: ac tum primum ea victoria potitus conualescentem Remp. confirmauit. Atque hac quidem in re quãtum Cæsari Augusto præferri possit, facillime intelligent, qui vtriusque factum diligenter perpenderint. Nihil enim prohibet quo minus in dispari imperio ac dominatu par dignitas & fortuna eadem esse potuerit. Ille igitur Remp. præcipitantem impulit, ac perditam prostrauit: Hic labantem sustinuit, & prostratam erexit. Ille vniuerso penè Senatu extincto, atque innumerabilium ciuium sanguine crudelissime effuso Rempu. occupauit. Hic ex hostium etiam numero pluribus omnino vel in ipsa victoria seruatis, quàm interemptis, ac nulla planè siue in senatu, siue in populo cæde consecuta imperium constabiliuit. Ille mox licentiam sæuiendi nactus nobilissimas quasque familias sustulit. Hic agendi clementer occasionem adeptus non modo cuiusquam fortunas non euertit, sed multos etiam ciues, qui superiorum temporum asperitatibus in maximas difficultates coniecti fuerant, in pristinam dignitatem atque amplitudinem suo priuatim sumptu restituit. Quamobrem eosdem illos hodie quoq. in ciuitate florere non ignoramus, quos antequam ipse Reipub. gerendæ præficeretur, opibus & copiis floruisse audiuimus. Oh beni-

gnitatem admirabilem, o, humanitatem incredibilem, o, nullis vnquam sæculis auditam mansuetudinem. Quod plerique omnes, cum in libera ciuitate regnare incipiunt, necessarium esse putant, vt, quos etiam leuissimis de caussis suspectos habent, eos quo iure quaue iniuria è medio tollendos curent: magnasq; familiarum opes & factiones, quæ principem locum antea in Rep. obtinere & quasi dominari consueuerant, obiectis multarum rerum difficultatibus atque incommodis infringant ac debilitent, ipse tantum abest imitatus vt sit, vt etiam quã plurimis pepercerit: adeundi magistratus & honores potestatem fecerit: Rem familiarem amplificauerit, eorum etiam, quorum in se odia fuisse acerbissima non suspicione atque indiciis, sed re ac factis apertissime deprehẽderat. Hæc qui non suspiciunt, qui non admirantur, qui præcipuis quibusdam laudibus in Cœlum non ferunt, ii aut quantum diuinæ cuidam atque heroicæ virtuti debeamus non intelligunt: aut si intelligunt, & tantorũ tamen factorũ magnitudinẽ vel verbis extenuant, vel silẽtio prætermittũt, iam huiusmodi homines, non homines sed hominũ monstra ac portẽta sint necesse est. Cæterum quãtum illi in re militari auctoritatis & existimationis attulerit Resp. fortiter & prudenter gesta, ea, quæ mox consecuta sunt tempora facillime demonstrarunt. Nam cũ paulo pòst in Insubribus is, qui tum Pro Cæsare in Italia Hispanis legionibus præerat Alphonsus Daualus fortissimus Imperator insignem cladem a Gallis accepisset; parumque abesset, quin illi eam victoriam consecuti rectà se ad oppugnandum Mediolanum conferrent: atque Hispanos ex vniuersa Italia præcipites exturbarent, penè prius ab Heroe hoc nostro lectissima Hetruscorum militum manu cõfirmatus est, quàm ab hostibus victus. Etenim nostrarum legionum aduentum tantum terroris victoribus

attulisse tum constat, quantum non modo ad eorum animos iuueniliter exultantes reprimendos, sed etiam ad res Cæsaris, quæ tanto accepto vulnere penè corruerant, subleuandas & constituendas satis fuit. Itaq; cum omnium opinione attritæ atque euersæ radicitus viderentur, in eum locum a nostris restitutæ sunt, vt ex inferioribus ac perditis, superiores atque integræ repente euaserint. Quod quidem ipsum nemo tam inuidus est, qui cum Hetruscorum militum virtuti ac disciplinæ, tum COSMI MEDICIS, cuius auspiciis ac iussu eò profecti fuerant, incredibili prouidentiæ, vigilantiæ & felicitati acceptum referri oportere non ingenue fateatur & prædicet. Sustinuit itaque ille suis propemodum humeris res Cæsaris in Insubria labantes. Qua quidem in re præterquàm quòd Cæsari pro iis, quæ ab illo acceperat beneficia & plurima & maxima, gratiam cumulatissime retulit, communi etiam totius Italiæ quieti & tranquillitati consuluit. Id quod cum cæteris, quibus ipse semper non minus quàm sibi prospectum esse voluit, otium & securitatem peperisset, in suam suorumque perniciem propemodum redundauit. Nam Henricus Valesius aliquot post annis, cum in Gallia regnum obtineret, quod ea in re parenti suo Francisco Valesio iniuriam fuisse factam existimaret, aut quod tum quidē ita videri vellet, hominum maleuolorum vocibus & scelere exulceratus, suasionibusque impulsus graue bellum nobis inferre statuit. Quod cum sibi necessario suscipiendum esse COSMVS MEDICES intelligeret, quamquam animo planè inuito ac recusanti cum affine atque amico Rege vi & armis decertaret, tamen tanta cum animi alacritate suscepit, vt dubitaret nemo, quin ipse sibi suo suorumque consilio, Reique p. cui præerat, viribus & caussæ ipsius æquitate fretus, certissimam victoriam polliceretur. Itaq. cum & rei, quæ totius Ita-

liç nationes ac Principes rerum euentum suspenso animo expectarent, futurumque crederent, vt euerso MEDICUM imperio Galli paulopòst in Hetruria dominarētur: ideoq; omnes metu perculsi se suasq; vires intra suos fines continerent: easq. hostibus potius, q̃ nobis impertirent, ipse vnus incredibili quadā animi magnitudine præditus fortissime & constantissime totum illud bellum administrauit: & ad eum exitum perduxit, ad quem nulli prorsus peruenturum esse sperauerant. Quid enim sperarent? cum & finitimas ciuitates ac Dynastas partim reuiuiscenti ac surgenti MEDICUM gloriæ obscurè inuidere, partim rerum nouarum cupidos Gallorum opibus palàm fauere animaduerterent, Regem autem ipsum potentissimum vniuersam Galliam mox esse in Hetruriam effusurum opinarentur. Consecutus igitur is exitus est, quem & optimi quique magnopere optabant, & tanti Herois virtus tam excellens, tam admirabilis, tam incredibilis expetebat. Atque hoc quidem in bello quid est, Ciues, quod pro rerum dignitate & magnitudine prius admiremur? Prudentiam ne? cuius vi factum est, vt cum hostes essent nos incogitantes atque imparatos iam iam obsessuri, ipsi se obsideri senserint: bellumq., quo nos appetere instituissent, in finibus suis gerere coacti sint. An animi excelsi atq. inuicti magnitudinem & robur? quo ipse præditus nullum vnquā tam atrox periculum rebus suis impendere animaduertit, quod vel tantulum pertimuerit: nullam cladem tam insperatam vnquam accepit, cuius ipse importunitate perterritus sibi esse ab incepto desistendum, & de pace cum hoste agendum putauerit. An in rebus duris atque aduersis patientiam? In prosperis & secundis æquabilitatem? Quis enim illum, cum flagrāte bello fortuna minus propitia vteretur, frangi animo ac debilitari vnquam vidit? Quis postea, cum eodem penè

die

die Heleonoram Toletanam lectissimam fœminam, & è Regia familia ad imperandum planè natam, vxorem suam, duosque item filios iam natu grandes, & animi, & corporis bonis omnibus florentissimos amisisset, vultu immutatum perspexit? quis rursus cum res, quemadmodum omnes magnopere optabamus, prosperrime succederent, eum esse factum paulo elatiorem atque insolentiorem audiuit? Ac profectò videtur mihi diuino planè consilio accidisse, vt tantam belli molem ipse in se vnum incumbentem, tantumque fortunæ periculum & necessario subierit, & constantissime sustinuerit. quo scilicet apud omnium animos testatum esset: futurum omnino fuisse, vt si minus a fortuna ad regium apicem iam inde a puero eueheretur, regnum tamen ipse iam grandis natu sua sibi esset virtute comparaturus: Si quo casu præclarè agendi occasionem nactus re ipsa ostendere potuisset, Virtutem potius quam Fortunam ab hominibus afferri oportere ad imperandum. Quis igitur tam durus, tam ferreus, tam inhumanus est, qui tanta tantæ virtutis & præstantiæ iactura non moueatur? Equidem quod ad me attinet, cum mecum ipse cogito quantum id sit, quod in vno hoc Heroe amisimus, nihil esse planè statuo, quamobrem nunc quidem omnes omnium miserrimi esse non iudicemur. Ac præsertim cum à rebus bellicis, in quibus quâquam prudentiam principē locum occupare oportet, fortunā tamen iure quodam suo dominari ac regnare nemo negat, ad res vrbanas ac domesticas contemplandas animum reuoco. quando in iis non impetu ac temeritate sed delectu & sapientia ad agendum ducimur, quantumque in bello inconstantia & casus sibi vendicare, tantum in hisce ratio & consilium valere consueuit. Quid igitur, maioremnè ille domi, quàm militiæ: togatus, quàm armatus: in pace, quàm in bello: inter Ciues,

quàm inter milites gloriam repperit? Repperit mea quidem opinione tanto maiorem atque ampliorem, quanto laus existimari solidior debet, quam nos ex nostris potius, quàm ex aliorum præclare factis capimus. Quamquam quæ ipse armis & militum robore quæsiuit, non aliorum viribus, sed vni eius virtuti tribuamus necesse est. quippe qui consilio & sapientia, quæ foris gesta sunt, dum in vrbe se continet, tanquam mens in capite residens, administrauit. vt hac quidem de re multo maiore in admiratione apud homines esse posit, quàm si ipsemet armatus in aciem prodiisset: atque immemor suorum salutis, dum se periculis exponeret inanem gloriæ speciem, & falsam quandam non veræ fortitudinis laudem consectatus esset. nisi nos fortasse laterum ac lacertorum viribus virtutem potius, quàm ratione & consilio metiamur. & eum, qui res magnas gerit, maiore commendatione prosequamur, quòd manibus valentior, quàm prudentia consultior cum fuerit, rerum omnium summam in extremum discrimen adduxerit. Non est eorum hæc laus, quorum in vita totius Ciuitatis ac populorum omnium salus continetur. quam qui Reip. præsunt si vnà secum periclitari patiantur, iam non conseruatores, sed patriæ proditores vt appellentur, digni sunt. Errant itaq. illi mea quidē sententia, & vehementer falluntur, qui iisdē è fontibus laudē manare existimāt Imperatoris, & hominis in Rep. principis: cuius cum salute Reip. salus ita coniuncta sit & copulata, vt periclitari ac ruere omnino nō posit, quin & ipsa Resp. planè periclitetur & corruat. Quærāt hoc decus, atq; hoc audaciæ præconium, qui aut nihil prẹterea habēt, quā obrē magnopere glorietur: aut nullā aliam occasionē ad præclarè agendum sese consecuturos esse intelligunt. Sed qui personam sibi eam impositam vident, cui non priuatim suam, sed suorum beatitudinem

atque

atque incolumitatem propositam esse oporteat, ii reprehendendi planè sint, si vt imperii fines proferant, vt trophæa de victis hostibus constituant, subire bellorum pericula, & vitam ipsi suam Fortunæ temeritati cõmittere non verentur. nulla est victoria, nullus triumphus tanti faciendus, vt dignus esse existimetur, cuius adapiscendi cupiditate impulsi nihil non sibi faciendum atque audendum ii putent, qui principem locum in Rep. obtinent. Multa sunt: in quibus solidiore omnino cum laude versari queant. Nam pie sanctéque Deum qui colit: & vt ab aliis religiósissime colatur in primis cauet: qui optimos ac sanctissimos mores in ciuitatem ac Remp inducit: qui præclarissimas leges, quibus domi forísque ciues vtantur, condit: qui suis nihil vt ad bene beateque viuendum desit, studiosissime curat: qui vrbes Deorum immortalium templis, basilicis, porticibus, statuis exornat: qui agros ex pestilentibus salubres; ex incultis ac sterilibus, celebres & fœcundos reddit: qui Arcibus: qui propugnaculis: qui portubus regionẽ & imperii fines vincit ac munit, vt ciuibus nõ modo securitatẽ, sed etiam vberrimam rerum omnium copiam & affluentiam pariat: Hunc ego non iam tum summis ac præstantissimis Imperatoribus Fabritiis, Curiis, Scipionibus, AEmiliis, Fabiis Maximis exæquandum, sed cum priscis illis Heroibus Hercule, Theseo, Pirithoo, Quirino comparandum, atq. adeò cunctis anteponendum puto. Nam quod ad Dei opt. max. cultum & religionem pertinet, vt omittam quàm seueris suppliciis eos, qui à priscorum & sanctissimorum patrum institutis & præceptis dissentiunt, & nouas religiones in Remp. inducunt, semper fuerit persecutus: quàm omni dili-

tate Romanorum Pontificum ac Sacerdotũ sanctimoniam obseruauerit: quàm pudicè eas Virgines, quæ se Deo dicauerunt, asseruari studuerit: quàm frequenter sacras ædes venerabundus adire, & sacrificiis, quæ illic fierent, interesse consueuerit: quantam denique pecuniæ vim in eorum fratrum ac Sodalium familias & cœtus effuderit, quorum in colendo numine vel quotidianam operam & assiduitatem interrumpi, vel voluntatẽ & cursum inopia retardari intelligebat. Vt tacitus (inquam) hæc omnia prætermittam: quale quãtumque illud est hærentis in animo atque in intimis visceribus ac medullis infixę penitus erga Deum pietatis testimonium? quòd in hac ipsa vrbe Diuo Stephano magnificentissimum templum ædificari curauerit: ac non modo illi castissimos atque integerrimos sacerdotes addiderit; verum etiam fortissimorum militum sodalitatem è nobilissimis totius Europæ familiis selectã & conflatam instituerit, qui publice priuatimque religiosissime pietatem colant, & ad Reipu. Christianæ salutem defendendam ac dignitatem amplificandam, maiestatemque retinendam in iis præsertim bellis, quæ cum Turcis perpetuis atq; atrocissimis Christiani nominis hostibus suscipiuntur, vitam summa cum alacritate, si res ita postulat, & ponant & profundant. Quãobrem illi quidem in ea pugna, quæ tribus fermè abhinc annis ad Echinadas insulas omnium maxime memorabilis a classibus nostris cum Turcarum classe cõmissa est, non minus insitæ virtutis, quàm integerrimæ fidei, cuius religione obstricti ipsi se ad pugnandũ contulerant, specimen dederunt. Nam cum omnes fortissime se gessissent, partim in ipso prælio interempti occubuerunt: partim multis acceptis vulneribus seruati sunt; vt eius victoriæ non minimam laudẽ suo ipsi sanguine & vita conquisitam in Hetruriam reportauerint; & M. Antonio Columnæ Imperatori fortissimo,

ſimo, cuius auſpiciis duodecim ipſæ triremes lectiſsimorum militum, ac præſtantiſsimorum Equitum robore vel in primis inſtructæ, & à COSMO MEDICE Magno Hetruſcorum Duce ad Pontificem miſſæ Chriſtianæ Reip. egregiam operam nauauerant, à Pio V. Pontifice max. triumphus in vrbe Roma decretus fuerit. In quo tum quidem non tam inuictiſsimi Imperatoris, ac de re Chriſtiana optime meriti virtus eſt immortalitati commendata; quàm COSMI MEDICIS, cuius ille paratiſsimæ claſsi præfuerat, fides & obſeruãtia in Romanum Pont. incredibilis, pietasque admirabilis erga Deum ſpectata, & ab optimis quibuſq. concelebrata omnium ora atque oculos in ſe conuertit: quod ipſius opibus & copiis Populus Rom. adiutus rẽ omnium pulcherrimam, & fortunæ ſæuientis iniuria non modo ex oculis ſublatã, ſed etiam è memoria planè deletam multis pòſt ſæculis renouare, ac lætiſsimus ſpectare potuerit. Quamobrem fremant omnes licet; dicam libere quod ſentio; Vna hæc me hercule tam propenſi in Remp. Chriſtianam animi ſignificatio huiuſmodi fuit, vt inter tanti Pontificis acta, quæ & plurima, & præſtantiſsima fuerunt, nihil reperiatur, quod illi ſit apud poſteros maius ad memoriæ perpetuitatẽ decus allaturum, quàm quòd multò ante COSMVM MEDICEM, perſpecta ſcilicet atque optime cognita tam excellentis Herois præſtantia Magnum Hetruriæ Ducem appellauerat. Quid enim pulchrius cogitare? quid ad nominis immortalitatem ſui certius facere potuit? quàm grauiſsimo quodam ac ſingulari iudicio teſtatum relinquere, ſe tãtam animi altitudinem, quam in multis ab eo præclarè factis perſpexerat, præterire

imperare: populorum salutem charissimam habere: optimis moribus ciuitatem ornare: improbitatem & scelus odisse: integritatem: sanctitatem: innocentiam publice priuatimque colere: suis artibus & consiliis Italiæ pacem multo labore constabilitam tueri: opibus & copiis rem Christianam iuuare: nullam præclare agendi occasionem prætermittere: nihil non magnum atque excelsum cogitare: nihil non omni omnium admiratione dignum moliri. Nam & in Flaminia Heliopolim, & in Ilua insula Cosmopolim vrbem ab humo excitatam extruxerat: eamque firmissimo præsidio munierat, vt Ligurum, vt Hetruscorum, vt Latinorum securitati prospiceret: & Africanis latronibus quasi compedes iniiceret. Viderat hunc eumdem Oppidorum substructionibus ad eas Hetruriæ partes, quæ desertæ sunt ac derelictæ, frequentandas maritimam oram passim occupauisse, & in ipsis me hercule summis saxis ac scopulorum verticibus ad fines imperii tuendos arces & castella posuisse, quæ & locorum situ, & murorum firmitate atq. opportunitate turrium ac propugnaculorum incredibili, nulla ui expugnari posse viderentur. Viderat liberos, quos suscepisset, FRANCISCVM FERDINANDVM ac PETRVM certissima perfugia ac præsidia bonorum omnium domestica disciplina ad pietatem erga Deum, ad charitatem erga suos, ad liberalitatem & munificentiam erga omnes ab eodem educari: ad iustitiam, ad continentiam, ad temperantiam, ad lenitatem, ad facilitatem, ad affabilitatem colendam, cæterasque omnes (vt ita loquar) siue maiorum siue minorum gentium virtutes & percipiendas & habendas institui. Quarum quasi cœtus & consensio mirabilem futuræ amplitudinis spem polliceretur. Viderat, viderat, inquam, nullos exercitus a Cæsare in Pannonias conscribi, vt irruentes in Germaniam

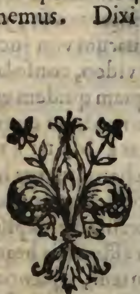
Turcas coherceret: quin cum iis Hetruſcæ legiones armis atque omni militari copia ornatiſsimæ proficiſcerentur: nullam Claſſem ſiue ab eodem Cæſare ſiue a Philippo eius F. Hiſpaniarum Rege comparari, vt cum Byzantiis claſsibus confligeret: vt Mauritanos latrones è ſedibus exterminaret ſuis: vt Chriſtianis hominibus aditum in Africam pateſaceret: vt Libyæ oram præſidiis vinciret: vt Melitam iamdiu oppugnatam obſidione liberaret, quin cum eadem Claſſe Claſſis Hetruſca ad pugnandum paratiſsima nauigaret. Viderat denique iuſtiſsimo bello propulſatis & cohercitis hoſtium iniuriis fines longiſsime protuliſſe: ſeque rerum præclare geſtarum & numero & magnitudine cum potentiſsimis regibus adæquauiſſe. vt ſi tantus Pontifex tantorum factorum amplitudinem & præſtantiam tacitus diſsimulaſſet, omnem planè omnibus Chriſtianis Principibus ſpem ad præclarè agendum optimeque de Rep. Chriſtiana merēdum præcidiſſet: ſeque omnium eſſe hominum ingratiſsimum aperte ſignificaſſet. o, admirandam ſapientiam. o, mentem Cœlo ipſo, vnde ad nos deſcenderat, digniſsimam. quæ eo cognomine Heroem hunc noſtrum par eſſe vt ornaret, exiſtimauerit, quod ad piè ſancteque viuendum; ad iuſte imperandum: ad populorum ſalutem tuendam: ad imperium Chriſtianę Reipu. vindicandum cęterorum omnium animos in futurum excitaret. Sunt hęc omnino, Ciues, quę hucuſque commemorauimus, ingentis animi & heroicarum virtutum indicia, vel teſtimonia potius. Sed quę ſequuntur quã quam fortaſſe nomine ipſo leuiora: re tamen & factis, ſuo, ſi pondere ęſtimentur vel paria, vel ampliora vi-

lorum odiis vehementer laborabat: & iis fundamentis nitebatur, quę labefactari & conuelli paulo momento posse putabantur: ausus tamen est in tanta rerum perturbatione: in ipsa Regni atque Imperii nouitate: cum vndique metus ac formidines impenderent: cum Exules bellum minarentur: cum Byzantio atque ex intimis Thracię faucibus classis innumerabilis accersita littora Italię, atque adeo ipsius Hetrurię oras popularetur: Cum superiorum temporum difficultatibus AErarium exhaustum foret: Cum Hispania: Cum Gallia: cum Belgia: cum Insubria bello vexaretur atrocissimo: ausus, inquam, est magno vel potius incredibili sumptu suo literatissimos homines & in omni scientia principes e variis Orbis Terrarum partibus in hanc Vrbem euocare: & apud vos Theologiæ, Philosophiæ, Iurisprudentiæ, cæteris denique omnibus disciplinis ac facultatibus, quæ liberales dicuntur, sedem ac domicilium constituere. Vt hæc ipsa Vrbs, quæ nescio quo fato peculiari suo multos iam annos in situ & squalore contempta ac deformata iacuerat, ciuibusque penitus exhausta, atque omnibus ornamētis spoliata pristinam illam dignitatē suam amiserat, tum primum recollectis & recuperatis propemodum viribus refici paulatim ac recreari ceperit. Itaque eam hodie finitimæ nationes magna sua cum admiratione sic celebrem & florentem intuentur, vt partim inuideant: partim COSMI MEDICIS erga vos beneuolētiam, & in studia literarū egregiam voluntatē suspiciant. qui ingentibus propositis præmiis doctissimos homines apud vos aluerit: quorum e scholis clarissimi adolescentes & omnibus doctrinis instructissimi prodierint: quiq; vrbem frequentissimis ædificiis ornari: vias muniri: agrum purgari: paludes exiccari curauerit. Quamobrem Vrbem hanc vestram, Ciues, quæ Cœlo & loco calamitosa putabatur, hodie salu-

berri-

berrimam esse tum ex ciuium, tum ex peregrinorum incredibili frequentia cognoscimus. Si quis igitur est, qui extremo hoc tanti Herois à nobis discessu non moueatur: qui COSMVM MEDICEM Magnum Heturiæ Ducem tanquam optimum parentem, ac non modo de hac ciuitate, quam ipse singulari semper quadam charitate prosecutus est: & cuius aspectu tantopere delectabatur, vt ab eo in primis recreari videretur, sed de Rep. Christiana optimè meritum sibi esse perpetuo lugendum, & tacita pietate deplorandum non putet, eum ego, vt idem iterum atque iterum repetam, ne in hominum quidem numero haberi oportere censeo. Verum enimuerò tantum abest, vt huiusmodi quisquam inter vos sit, vt vester dolor, vestræque lacrymæ, quarum vim incredibilem hoc tam acerbo casu effundi video, consolationem potius aliquam desiderent: quam quidem ego doloris magnitudine victus inuenire atque excogitare nullam possum. Te enim COSME MEDICES amisimus, cuius in beneuolentia & charitate erga hanc Ciuitatem incredibili tuti conquiescebamus. Cuius humanitatem, clementiam, & liberalitatem sæpissime experti in magna rerum omnium affluentia beatissimi versabamur. Cuius denique virtutem, sapientiam & prudentiam intuentes nihil vnquam nobis secus esse euenturum verebamur, quàm vellemus. Ac tu quidem nunc ex his tenebris ex hac temporum confusione, ex hac hominum peruersitate & rerum humanarum inconstantia corpore solutus discessisti: téque in lucem vindicasti: & in eum locum contulisti: in quo liber ab omni perturbatione rerum omnium auctorem atque opificem Deum contempleris: & à quo nos miseros, affli-

in nos plurima & maxima contulisti, memoriam amandam censeas. Ac nos quidem te tum propter virtutes tuas Cœlo receptum, & cum Diis agentem æuum; tum quòd FRANCISCVM. F. vices tuas in imperio sustinentem, iisdemque in vestigiis hęrentem, quę tu in terris cum esses ad factorum tuorum immortalitatem impresisti, nō modo gentis & familię, sed etiam honoris & glorię Hęredem; & in Regno incredibili tua cum prudentia optime constituto Successorem reliqueris, piè sanctèque semper obseruabimus: tuique nominis desiderium crebris sermonibus renouare, & memoriam cum charitate vsurpare nunquam desinemus. Dixi.

FLORENTIAE.

Apud Iuntas.

M. D. LXXIIII.